

I. Jedriti s povetarcem

Pod jedrom tende na braon-bele štrafte, koje je i sad po noći dignuto, stoje laki pleteni stolovi i stolice. Između redova kuća, kroz prolistale krošnje drvoreda ćarlija noćni lahor; skoro bi se moglo pomisliti da dolazi s mora. Ali to je po prilici samo od vlažna pločnika; polivačka kola su se baš maločas provezla kroz pustu ulicu. Nekoliko uglova dalje je bulevar; odonud se čuje tutukanje auta.

Mladić je možda već bio malo pod gasom. Bez šešira, bez prsluka, spuštao se ulicom; držao je ruke o pojasu da bi široko odjapio sako, ne bi li mu vetar, ako je moguće domašio leđa; bila je to neka mlako-sveža kupka. Ako je ko jedva prebacio dvadesetu, živahnost je u telu gotovo uvek primetna.

Tle ispred kafea zastrto je smeđom kokosovom hasurom i njen miris je lagano zagušljiv. Pomalo nesigurno mladić se provlačio između pletenih stolica, ovde onde bi očešao kojeg gosta, osmehnuo se u znak izvinjenja i dospao do otvorenih staklenih vrata.

U lokalu je možda bilo još svežije. Mladić sede na kožom postavljenu klupu koja se pružala ispod niza ogledala duž zida; smišljeno sede naspram vrata, jer je hteo da takoreći iz prve ruke prima u pluća male nalete vetra. Što je gramfon na pultu bara upravo sad prestao da svira – nekoliko trenuta je još škripao dok se nije izvrteo, da bi zatim lokal pre-pustio protivnim kafanskim šumovima – bilo je to neprijatno pakosno i mladić pogleda plavo-belu kockastu šaru mermer-nog poda koja je opominjala na šaru table za mice; u sredini su plave kocke svakako obrazovale zakošeni krst, Andrejin

krst, a za igru mice takav je nepotreban – dakako, to je bilo suvišno. Ipak, čovek ne sme dozvoliti da mu tako nešto smeta. Stolovi si imali bele lagano ožiljene mermerne ploče; na onoj pred njim stajala je čaša tamnog piva; mehurići pene širili su se i rasprskavali.

Za susednim stolom, isto tako na kožnoj klupi, neko je seдео. Vodio se razgovor, ali mladog čoveka je mrzelo da okretno glavu. Bila su to dva glasa, muški, veoma dečaćki a glas žene guturalno-majčinski. To mora biti neka debela i crno-manjasta cura, pomislio je mladić i sada namerno ne okretno glavu u tom pravcu. Kad je čoveku upravo umrla sopstvena majka, tad ne traži odmah druga majčinstva. Pa uze da misli na amsterdamsko groblje, na očev grob onde, na šta nikad nije hteo da misli, a na šta je sad morao misliti pošto su u njega spustili i nju.

Kraj njega muški glas reče:

„Koliko ti novca treba?“

Kao odgovor stiže guturalno-ugasiti smeh. Da li je ta žena zaista bila tamnokosa? Sinu mu jedna reč: tamna zrelost.

„Ama reci mi, koliko ti treba!“ Glas je postao glas razdraženog dečaka. Naravno da će svako dati novac svojoj majci. A ovaj ovde je potreban. Njegovoj nije bio potreban; ona je imala sve. A bilo bi lepo moći brinuti o njoj pošto su mu se prihvodi – tamo dole u Južnoj Africi – stalno uvećavali. Sad je to bilo beskorisno. Sve u najboljem redu, a beskorisno.

Opet taman smeh kraj njega. Mladić pomišlja: sad ga je uhvatila za ruku. Odmah zatim čuje: „A otkud tebi toliko novca?... Čak i da ga imaš, ne bih ga od tebe uzela.“ Tako govore majke; uzimaju ga samo od oca.

Zašto se po očevoj smrti nije vratio kući? Tako bi se pristojilo. Šta je imao da se i dalje mota po Africi? Pa je ostao, ne dosećajući se da bi mu mogla umreti majka. A sad je to učinila. Izvesno, nisu mu na vreme telegrafisali, ali po pravdi, to je morao moći da nasluti. Šest nedelja po njenoj smrti prispeo je u Amsterdam. I šta je sad još imao da se mota po Parizu?

Mladić gleda u pod, gleda na Andrejin krst. Čitav pod je prekriven sićušnim gomilicama piljevine; oko stopala livenih nogu stolova one se zgušnjavaju u male dine.

Posle nekog vremena mladić pomisli: – Verovatno bi joj se pomoglo sa sto franaka. Kad bih znao kako to da izvedem, rado bih dao stotinu, ne, dve stotine, tri stotine. Pa sad imam još i holandsko nasledstvo koje neću ni dotaći. Moj otac se uvek bojavao da ću ga jednom proćerdati. Ne bi li možda bio razočaran, da me sad vidi? Ne, neću ni da pipnem njegov novac. Ali dobro sam ga uložio, oprezno, a ipak s prinosom. I tome bi se čudio. Pa još jednom promisli dobre i loše strane svog novog kapitalnog ulaganja.

Stoga je izgubio razgovor kraj njega. Sad ponovo obrati pažnju onamo i dečaćki glas kaže:

„Pa ja te volim.“

„Upravo zato ne treba da govoriš o novcu.“

Mladić razmišlja: – Oboje razašilju svoje glasove, usta tih dvoje odašilju dah s glasom, a nekoliko pedalja od njih, možda već prekoputa njihovog stola, teško mnogo dalje iza, dišući glasovi se slivaju, združuju se. To je suština ljubavnog dueta.

I zaista, iznova biva čujno:

„Ja te volim, toliko te volim.“

Sasvim tiho, vraća se:

„O, mališa moj.“

Sada ljube jedno drugo, pomišlja mladić. Dobro je što preko nije ogledalo; inače bih je video.

„Još jednom“, reče duboki ženin glas.

Želeo bih da joj dam četiri stotine franaka, pomisli mladić i uverava se da li njegova, svakako isuviše nabijena lisnica – zašto do đavola uvek nosam sa sobom tako preterano mnogo novca? kome time hoću da imponujem? – i zaista još postoji. Četiri stotine franaka bi je moglo usrećiti. Ipak dečaćki glas mu uzima reč iz usta:

„Trebalo bi ti ceo iznos odmah? ... na rate bih verovatno smogao.“

Uzgred, momak mora da je moj vršnjak, najviše ako je za nijansu mlađi. Zašto taj ne mlati pare? Trebalo bi ga naučiti kako se lako mlata pare. Voleo bih da mu predložim da pođe sa mnom u Kimberli. Što se mene tiče, može da je povede sa sobom.

„Radije bih umrla nego da od tebe primim novac.“

Ehej, pomisli mladić, ovo je pogrešno; sa mnom ne bi smela tako da razgovara. Znam već, znam, želela bi da mu prištedi; radije bi ga hranila, na kašiku ga hranila, ali ona hoće da živi, ona mora da živi, a za život treba novca, prljavog novca. Ali s kim ona to hoće da živi? S kim hoće da živi? S njim? Ako joj dam petsto, šesto franaka, hoće li hteti da živi sa mnom a potajno da hrani njega. Ako bi od njega uzela novac onda bi možda živela s njim, ali on više ne bi bio njen sin, a to ona hoće da predupredi. I ovako i onako loše je. Dabome, bilo bi bolje za njega kada bi umrla; samo što ona to ne čini, a kamoli da se ubije. Zapravo bi se dečak morao zaštititi od te žene. Ipak, misao se nije dala dalje slediti. Kad čovek već malo popije, ne da se domisliti svaka misao.

Čini se da je sve u redu s tim pivom. Poslednju čašu je iskapio jednim gutljajem i malo mu je zlo. U predelu želuca utvrdilo se nešto ledeno, košulja mu se lepi za telo, pa čak i uz duboko disanje ne može da mu se vrati prethodna lagodnost; bilo bi dobro imati uza se neku majčinsku ženu.

Osmehne se za sebe: ako se ubijem i njoj ostavim svoj novac, sav taj lepi, prljavi novac, onda može hraniti momka, a ako joj sem toga moje samoubistvo pruži dobar primer za kojim će i sama krenuti, onda je mališa čak i od nje slobodan; ovako ili onako dobro je, ili bi bilo dobro, jer ja dabome ne želim da se ubijem, ni ne pomišljam da se ubijem. Zašto li sam sad mislio na to?

Iza bara kretala se neka starija osoba u ne baš čistoj ružičastoj haljini. Dok je tamo pričala s kelnerom, video joj se profil, a između gornje i donje vilice stvorio se trougao koji se otvarao i zatvarao. Uto je jedna velika, snežnobela angorska mačka s nečujnim zaletom skočila na barski pult, uzela da se mije i onda ostade da sedi nepomično, roze nosa i okrugloplavooko osmatrajući lokal.

Sreća moja što ne moram da gledam ženu pored mene, pomislio je, i neočekivano, njemu samom neočekivano, poluglasno reče:

„Čovek se mirno može ubiti.“

Rekao je to i samog sebe time prepao: bilo je to kao od-

govor na neki poziv koji je čuo, a ipak nije čuo, uprkos tome znajući da je bio pozvan po svom dečjem imenu, zapovest da prekine igru, zapovest da se vrati u kuću. Pa je razmišljao: da nisam imao ime, ne bi me mogla vikati, ali ovako je čovek mora poslušati; majka se mora uvek poslušati, učila me je, sve do groba mora da se sluša, kao da nije dopušteno čak ni preživljenje. Ali koliko god strašno bilo, morati se ubiti, to se nije dalo promeniti; što je ispravno, ispravno je i mora se otvoreno izgovoriti:

„Samo nas smrt sprečava u novim upetljavanjima.“

To je sad u izvesnoj meri jasno i oštro stajalo u vazduhu kao deo njegovog ja, u izvesnoj meri urezano u vazduh i u jedan mah činilo dokaz za rečeno. Jer sad se moglo očekivati da će se njegov tamo urezani glas splesti s glasovima onih dvoje i on je odmeravao na kom bi se mestu vazduha pred njim to moglo zbiti: urezana slika stajala je tačno na pravom mestu, udaljena od njega nekih osam do devet stopa. Sad to postaje trio, pomisli, i oslušnu kako će se njih dvoje ponašati prema tome. Ali oni to verovatno nisu zapazili, jer žena, napola u šali, napola u zebnji, reče:

„Da on sad naiđe!“

„Ubio bi nas“, uzvratu dečaćki glas, „barem bi mene ubio, ako bi ovamo zabasao... no to je krajnje neverovatno.“

Oboje trabunjaju, pomisli mladić, govore o nekom ko očito treba da bude nekakav osvetnik, nekakav dželat koji će ih oboje poklati. Ipak moram da ih umirim:

„Neće doći. Srčani udar pre tri godine u vozu između Amsterdama i Roterdama.“

„Daj mi jednu cigaretu“, reče žena, i glas joj zaista zazvuči smireno.

Nuto čuda, razumela je, klimne glavom mladić, a ja ću strah zaliti jednim skočem. Pa dozvanom kelneru dade porudžbinu.

Posle toga se osetio stvarno bolje, čak baš dobro. To se moglo produžiti: „Kelner, još jedan!“ Da, želimo da nastavimo. Takva budalaština, to što govore. Mrtvi će doći iz grobova da ih ubiju. Commendatore. Kameni gost. Toga, moja gospodo, ima samo u operi, a tamo samo u Don Đovaniju.

Iznenada pretrnu:

„Uprkos tome, evo ga gde ide i svršava stvar.“

Ipak, bio je to samo kelner koji je s viskijem stojao pred njim, i to je bilo toliko komično da je smejući se morao da ponovi: „Uprkos tome dolazi, već je došao.“

Dabome, žena pored je stvar uzela ozbiljno: „Možda bi bilo bolje da odemo odavde.“

„Da“, reče mladić. Možda je ipak bilo ozbiljno, možda je ono ipak bio kameni gost, a ne kelner, odnosilac, ne donosilac.

„Ma nemoj odmah uvlačiti rogove“, moli dečački glas, „pre ćemo ga sresti na ulici... sasvim sigurno neće zabasati baš u ovaj lokal...“

Ne tako starmalo, derane... ako je mogao zabasati u bolnicu, da pokupi majku, zašto ne bi zabasao i ovamo? Lekari u bolnici su mu ispričali da bi tešku operaciju želuca, kojoj su je morali podvrći, jedva izdržali čak i snažniji organizmi; ipak, ničim nije dokazano da je on uprkos tome nije primorao da se ubije.

Žena pored uzvratila:

„Na ulici se barem može pobeći.“

Tome se, draga moja, ne može pobeći.

Ako pobegnute, pogodiće Vas u leđa. Postoji samo jedna jedina zaštita, a to je bezimenost. Ko više nema imena, taj ne može biti pozvan, toga ne mogu pozvati. Hvala bogu, ja sam svoje ime zaboravio. I on probra jednu cigaru iz svog etuija i s uživanjem je zapali.

„Otputovaćemo, mila, daleko odavde... ništa i niko nas više neće stići“, reče dečački glas.

Dakle ipak si ukapirao da putujemo u Južnu Afriku, da zaradimo pare. Meni je pravo. Samo što mi cigara ne prija, ali baš nimalo ne prija, to mi nije pravo. Pu đavole, trebalo bi da popijem vruće mleko.

Smesta reaguje gospođa za susednim stolom: „Kelner, donesite mi jedno vruće mleko.“

Sad smo se zaukali, pomisli mladić; preplitanje glasova funkcionise besprekorno a uslediće preplitanje sudbina. Sad bi trebalo da se izgubim odavde. Zašto da se i dalje upličem u sudbine ovih dvoje? Mogao bih da im ćušnem jednu hiljadar-

ku i da nestanem. Oni me se ništa ne tiču. Ja sam sâm, a tako sam se najbolje i od njega zaštitio.

„Mila, mila, mila...“, vabio je deran kraj njega.

Zar to dvoje nemaju imena jedno za drugo? A da već možda ipak ne znaju o opasnosti imena? To bi bilo razumljivo; ipak to moram da odbijem. Dabome draga, nemajčinski ste; majke izmišljaju imena za svoje dete, i ništa ih ne može zaustaviti da ih upotrebljavaju, pa neka je opasnost još kako velika.

„Mi smo u javnom lokalu“, pravdala se žena, i osećalo se kako ukazuje na kelnera.

Kelner je imao ćelu koja se caklila kao ogledalo. Kad je bio neuposlen, naslanjao se na pult, a kasirka mu je, vilice koja se otklapa i zaklapa, nešto živo govorila. Sva sreća da se nije razumelo šta su govorili njihovi glasovi, inače bi još i oni ušli u spleteno klupko sudbinâ glasova, glasova sudbinâ, sve spletene, ali svaki i svaka sami-samciti: klupče mi stoji u grlu; sad sam opet žedan kao konj.

Žena je dobila poručeno mleko, a kasirka je ostatak ulila u jedan tanjirić: „Aruete“, mamila je angoru, „Aruete, mleko, ovamo, ovamo.“ I Aruete se dostojanstveno uzdržano zaputila preko pulta ka tanjiriću mleka.

Žena sad verovatno isto tako pije svoje mleko u malim slasnim gutljajima, jer dečaćki glas iznenada zadivljeno reče:

„O, kako te volim... mi ćemo uvek razumeti jedno drugo.“

„Razumevanje je splitanje“, reče mladić, „a to je moja stvar. Da stvari nemaju imena, ne bi bilo razumevanja, ali ni nesreće.“ Pa pomisli: ja sam pijan, toliko pijan da ne znam kako se zovem, i više nemam imena; majka je mrtva.

Da li je žena odgovorila? Da, učinila je to:

„Volimo se, volećemo se do smrti.“

„On će već doći i pucati; s tim se možete sasvim pomiriti, milostiva“, i mladić je veoma zadovoljan jer je sad na kelnerovoj ćeli ugledao odraz središnje svetiljke: ćela je ćela, svetlo je svetlo, a revolver je revolver, a između imena se razapinje zbivanje tako da bi se bez imena svet zaustavio; ali moja žed je žed, i to kakva.

U međuvremenu, u lokal je ušao jedan muškarac, popunjen muškarac crnih brkova čije crvenkasto, žilicama osuto

lice slutilo na izvesnu sklonost ka izlivu krvi u mozak, i ne obazirući se pošao pravo ka baru, na njega se naslonio, izvuкао novine iz džepa i počeo da čita, neki stalni gost koji ne mora posebno ni da naručuje; vermut je kasirka sa samora-zumljivošću gurnula ka njemu.

Mladić pomisli: ne vide ga. Pa glasno reče:

„Eto i njega.“

I kako se ništa ne pomera, ni muškarac za barom se ne okreće, vikne preglasno:

„Kelner, još jedan bok“.

Između žeđi i piva, tih dvaju imena, razapinje se ugodno zbivanje pijenja.

Vetar napolju je ojačao. Mrdali su se viseći zupci tende, a ko je tamo za pletenim stolovima čitao novine počeo je kratkim, šuškvim pokretom morao da izravna vetrom na-gužvane stranice.

Svejedno, zanimljiviji nego čitaoci novina tamo napolju bio je taj tu za pultom, i mladiću, koji ga je posmatrao, izne-nada se učini da taj tamo list u rukama drži naopako; bio je to pogrešan, pa i uvredljiv utisak, jer, okrenut gospođici iza pulta, čovek se sasvim očigledno zanimao sadržajem čitanog jer je prstima, koji su kao i nadlanica bili obrasli crnim dla-kama, neprestano dobio po jednom određenom mestu u novinama.

Ali šta je taj mogao tako zanimljivo čitati što ga je baš toli-ko uzbudilo? Skoro bi čovek pomislio da bi od sušta uzbude-nja mogao i šlog da ga strefi. To je bez sumnje bilo moguće: čovek je u novinama pronašao već odštampan svoj sopstveni proces, proces svog ubistva, i to je bilo neobično, utoliko neobičnije što time nije bila anticipirana samo budućnost nego je koren uhvatilo i neko preokretanje poredaka na društvenoj lestvici – kako neko sme da se usudi da otvori proces jednom sudiji i ispitivaču? Nije li njegovo pravo, njegovo valjano pra-vo, njegovo večito pravo da ubije dečaka, da ubije ženu, da ih sve poubija? I mladić zuri u mesto na kome su se glasovi i sudbine svih njih prepleli, da bi se na njemu stalno iznova preplitali.

„Mi smo ovde“, najzad se oglašava mladić koji je postao nestrpljiv.

„Kada bih samo pribavila novac“, reče žena, „on je potkupljiv.“

„Ja ću platiti“, reče mladić, „ja...“, i polaže novčanicu od sto franaka na sto, takoreći za proveru da li je dovoljno.

Tom gestu, tom novcu, gost za pultom ne poklanja nimalo pažnje. Dugovi se moraju platiti životom.

„Ne brini, ja ne želim da brineš“, preklinjući zazvuči dečački glas, „ja...“

Šta znači Ja? Ćuti; ko nema novca, taj ima i da ćuti. Muka mi je od tebe. Ja hoću da platim i ja ću platiti. Ja sam ja. Ja sam to, čak bez imena ja sam to:

„Ovde!“

Mladić je to povikao, povikao je da bi se gost tamo, nepomični gost tamo najzad okrenuo, da bi ispustio očekivani, davno priželjkivani krik prepoznavanja, krik pridružio kriku, sudbinu sudbini, i spleo se u zajedničku tačku sjedinjenja.

Ništa se ipak ne dogodi. Ne dođe čak ni kelner; bio je uposlen napolju u bašti i osvežavajući povetarac je lepršao njegovu belu kecelju. Čovek za barom ostade nepomičan, ostade kameno nepomičan i nastavi da govori s kasirkom kojoj je preko pulta pružio list novina. To je bila njegova osveta za bezimenost – kameni prezir.

Žena za susednim stolom reče:

„Uopšte ne brinem; naprotiv, srce mi je puno nade. Ali noge i ruke su mi teške, i ako bi on ipak došao, bila bih kao oduzeta... vreme je da se ide kući.“

Nada? Da, nada. Ko više nema ime, živi u nedogađanju i više mu se ništa ne može dogoditi; rešen je svih preplitanja: ja nemam ime, ne želim više da imam ijedno; dovoljno dugo sam se vrzmao s nametnutim i sad mi se od svih imena skupa gadi. Samo, nije li to prazno, beskorisno rogušenje, čak rogušenje protiv majke koja je povikala ime? I gotovo plačno sažme:

„Ništa ne pomaže...“

„Da, pođimo kući...“, reče dečački glas.

Kući hoćeš da ideš? Bez Ja? Bez imena? To ne postoji, nikada nije postojalo. Mladić oseća da ga iznova obuzima slabost, da je njegovo lice – ali možda i lice momka pored – prebledelo, i hvatajući se za čelo, oseća hladan znoj: ja imam sva imena, od A do Z i stoga nijedno.

„O, mili moj mališa...“, reče sad žena tiho, zaljubljeno, tužno.

Mladić klimnu glavom. Ona se sada oprašta. I ja ću se oprostiti, bezimeno se oprostiti. O svoje ja okačiću lanac svih imena. Počecu sa A, da bih se ja kao prvi podvrgao ispitivanju, ispitivanju ciljanom na srce i bubrege, na život i smrt, mada on već gotov rezultat ima u svome džepu tamo.

I zaista, uto je čovek za barom izvukao revolver i sad pokazuje kelneru kako će oružje funkcionisati; stvar s novinama bila je dakle priprema, veoma ispravna priprema – zašto da se jednom sve ne odvije obrnuto?

Kelner vaga u ruci pokazano mu oružje, a onda servijetom trlja cev dok ne zablista kao ogledalo.

Ne, što je mnogo, mnogo je. Kelnera se stvar nimalo ne tiče; posle bi možda brisao krv s mermernog poda i posipao ga piljevinom. Pa da bi ga vratio dužnosti, mladić vikne: „Još jedan bok!“ Pritom maše stotinarkom, u isti mah to je poslednji očajnički signal za zaštitu. Naravno onaj se na to ne osvrće; i dalje nešto vrti po revolveru, čini ga spremnim za pucanje, on, sudija, ispitivač, dželat u jednom.

Mačka Aruete je dovršila svoje mleko, i mudro se sklupčala za spavanje, pošto je prethodno još oblizala brkove, vrat i repić.

U međuvremenu se gospođica prihvatila slaganja čaša na pult bara, jednoga lanca čaša koji je pri svakom novom beočugu koga bi prinela zvecnuo tiho i zvonko. Revolver škljocnu. Instrumenti se uglašavaju, pomisli mladić, a kada svi instrumenti zazvuče zajedno, onda je trenutak smrti tu: onda ću biti svaljen, pogođen metkom koji on sad tamo upravo ulaže u magacin, biću svaljen na mermerni pod, svaljen na Andrejin krst, kao da na njega treba da budem prikovan, prikovan za svoje ime. Nisam li se već jednom zvao Andreas? Može biti, ali to više ne znam. U svakom slučaju Andreas počinje sa A, i on zamoli:

„Od sad nadalje Vi treba da me zovete A.“

Vetar, koji je sada opet žešće naleteo unutra, doneo je sa sobom tragove mirisa bagrema.

„Lepa je danas noć pod drvećem, pod zvonkim zvezdama“, reče glas žene u tamnoj blagosti.

„Pod zvonkim zvezdama smrti“, uzvratila mladić, ne znajući da li ga je čula.

Ali dečjački glas reče:

„U jednoj ovakvoj noći mogao bih da umrem na tvojim grudima.“

„Da“, reče mladić.

„Da“, reče ženski glas sasvim duboko, „dodi.“

I sad se pokrenu čovek za barom. Pokrenuo se bez ikakve žurbe i s naglašenom sporošću. Prvo je primio nazad novinski list iz ruku kasirke da bi još jednom potvrdno udario po mestu koje je izveštavalo o njegovom procesu, a zatim je polagano okrenuo lice prisutnima, slepo gledajući preko njih, uprkos tome već s presudom u ustima:

„Egzekucija može da počne.“

Bez obzira na svoju mekoću sudijski glas nije trpeo protivrečenje; dosegao je do tačke preplitanja, do tačke prema kojoj je mladić kao i pre zurio, i ostade tamo da visi u vazduhu.

A. nasuprot tome – jer tako on hoće da nadalje bude imenovan – reče:

„Sad je lanac zatvoren, rođenje i grob tu kao majka tamo.“

Gosta za barom to se ne kosnu. Krupnim, kružnim pokretom on podiže oružje, pokazuje ga uokolo opčinjenim i oduzetim pogledima, a onda, skrivajući ga iza leđa, stavlja se u pokret, približava se kamenom odlučnošću, neopozivo neumitno – nije li to očekivano? – kursom ka susednom stolu. I jer je sad nastupio trenutak katastrofe, i jer je retrogradno vreme uto doseglo Sad, Sad-tačku, Sad-tačku smrti iz koje ono iz budućnosti preskače u prošlost, oh, jer sad sve opet postaje prošlost, A. sebi dopušta san koji u sledećem trenu treba da ga splete sa sobom, da ga prvi i poslednji put razgrne, pa očiju prikovanih na dolazećeg, prateći njega i pravak kojim je udario, baci pogled na susedni sto.

Susedni sto bio je prazan, par je nestao. I istovremeno gramofon uze da svira „Père de la Victoire“.

Kelner, mašući servijetom, pratio je dolazećeg gosta. A. mu pruži stotinaruku:

„Da li su gospodin i dama koji su sedeli ovde platili?“

Kelner ga pogleda belo.

„Htedoh naime da platim i za njih.“

„Sve je plaćeno, moj gospodine“, reče kelner ravnodušno i poradi servijetom da bi popunjeni, izlivu krvi u mozak skloni gospodin crnih brkova, koji se taman spremio da sedne pored, zatekao čist sto.

Gost se smejao čitavim crvenkastim licem: „Ne budite ipak toliko čestiti, prijatelju moj.“

Koga je imao na umu, pomisli A.: kelnera ili mene? Stvarno sam pijan, mrtav pijan.

Kasirka sad poče da čisti niz čaša. Uzimala je jednu čašu za drugom; zvonko je zveckalo i svaka čaša je odražavala svetla lokala. Aruete, koja se opet probudila, s vremena na vreme se zaigranom šapom mašala za odbleskom. A napolju se vetar stišao.